

არქიტექტურა სოცრეალიზმის კოსმოლოგიურ მოდელებში

სოცრეალიზმის იდეოლოგია, ხელოვნება, მხატვრული ხერხები დასაბამიდანვე მითოლოგიითაა განმსჭვალული.¹ მითოლოგია განსაზღვრავს სოცრეალიზმის არა მხოლოდ სტილისტურ განზომილებას, არამედ გლობალური კულტურული ტექსტის მიერ და მაკრო სტრუქტურას. როგორც არქაული საზოგადოებებისა და მითოლოგიის თვალსაჩინო მკვლევარი ვ. ტოპოროვი აღნიშნავს, მითოლოგიური ცნობიერებისათვის სამყაროში ყველაფერი „კოსმოლოგიზირებულია“ და უმაღლესი ღირებულებაც სწორედ კოსმოსს გააჩნია. მნიშვნელოვანი და რეალურია მხოლოდ ის, რაც საკრალურობითაა აღბეჭდილი, საკრალიზებულია. ხოლო საკრალიზებულია ის, რაც კოსმოსის შემადგენლობაში შედის, უკავშირდება კოსმოსს და მის ნაწილს წარმოადგენს.² ამ მოდელების თანახმად, სივრცე სოცრეალიზმის კულტურის საზრისმაწარმოებელ კატეგორიად გვევლინება,³ საიდანაც შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სოცრეალიზმის ხელოვნების ცენტრალური დარგი, უპირველეს ყოვლისა, არის არქიტექტურა – მატერიალურ-სივრცეობრივი არქიტექტონიკა და არა კინო ან ლიტერატურა, როგორც ამას ტრადიციულად მიიჩნევენ ხოლმე.⁴

სტალინური კულტურის მითოლოგიურობა განაპირობებს არა მარტო ხელოვნების დარგებს შორის არქიტექტურის დაწინაურებას, არამედ სოცრეალიზმის კოსმოლოგიური წარმოდგენების მიხედვით არქიტექტურის მოდელირებასაც, ანუ მის კოსმოლოგიზაციას. ამასთან ერთად, სოცრეალიზმის არქიტექტურა მაგიურ-რიტუალური ობიექტით ფუნქციონირებს. მისი დაწინაურება და მიზნები კი, როგორც ესთეტიკის, ისე უტილიტარულობის სფეროს მიღმაა. რა თქმა უნდა, ნებისმიერი არქიტექტურული ორგანიზმი სოცრეალიზმის კულტურაში ფუნქციონირებს როგორც უტილიტარული ობიექტიც, რამდენადაც იგი ადამიანების ყოველდღიური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას ემსახურება. მაგრამ არქიტექტურის უტილიტარული ასპექტი არ შედის სოცრეალიზმის ადამიანის უმაღლესი ღირებულებების სისტემაში, არარელევანტურია უმაღლესი ღირებულებების თვალსაზრისით,

სრულიად "პროფანული" და უმნიშვნელოა. არქიტექტურული არტეფაქტის ღირებულება განისაზღვრება იმით, თუ რამდენად საკრალიზებულია იგი, რამდენად შეესაბამება და აღწერს სოცრეალიზმის კოსმოლოგიურ სქემებს.

ამ აზრით სოცრეალიზმის მთელი არქიტექტურა 1918 წლის პირველი მაისის აღსანიშნავად წითელ მოედანზე (სენატის კოშკთან) აგებული ტრიბუნიდან გამომდინარეობს.⁵ ნაგებობა ალექსანდრე და ვიქტორ ვესნინების პროექტის მიხედვით აშენდა. ეს გახლდათ წითელნაჭერგადაკრული, სხვადასხვა სიმაღლისა და ფართობის, ერთმანეთზე საფეხურებრივად განლაგებული ხის სამი პარალელუპიპედი, ერთგვარი ზიკურატი. ვერტიკალურ-იერარქიული სტრუქტურა და აშკარად საკრალური ბუნება (ჯერ ერთი იმიტომ, რომ იგი "სამყაროს ცენტრის" - კრემლის ინტეგრალური ნაწილია და მეორე იმიტომ, რომ "საბჭოთა პანთეონის უზენაესი ღვთაების" - ვ. ლენინის საბრძანებელს წარმოადგენს) ვესნინების ზიკურატს იმ ნაგებობათა გვერდით აყენებს, რომლებიც "კოსმოსური მთის" ყველაზე გავრცელებულ არქიტექტურულ ტრანსფორმაციას წარმოადგენენ. მ. ელიადე აღნიშნავს, რომ ზიკურატი სამყაროს მსგავსადაა მოწყობილი. მისი იარუსები კოსმოსის ვერტიკალურ სტრუქტურას - მიწისქვეშეთს, მიწასა და ზეცას - განასახიერებს. ზიკურატი იგივე სამყაროა, რადგან იგი "კოსმოსური მთის" სიმბოლოს წარმოადგენს. ხოლო "კოსმოსური მთა" სხვა არაფერია, თუ არა სრულყოფილი სამყაროს ხატი (imago mundi).⁷

ვესნინების ზიკურატი დასაბამს აძლევს სოცრეალიზმის ვერტიკალურ-საფეხურებრივი სტრუქტურის მქონე შენობათა მრავალრიცხოვან კორპუსს: უპირველეს ყოვლისა ლენინის მაგზოლექუმს (პირველი და მეორე ვარიანტი 1924 წ. მესამე - 1929-1930 წ.წ. (არქ. ა. შნუსევი) – ნიშანდობლივია, რომ იგი სწორედ ზიკურატის ადგილზეა აგებული), "საბჭოების სასახლეს", შენობებს ლუსინსკის ქუჩაზე (ორივე განუხორციელებელი), რიგის, ვარშავის, პრადის, ბუქარესტის და მოსკოვის შვიდ მაღლივ შენობას, საკავშირო სასოფ-

ლო-სამეურნეო გამოფენის პავილიონებს ("მოსკოვი", "უკრაინა", "მექანიზაცია", "ხორბალი", და ა. შ.), მეშახტეთა სასახლესა და ცენტრალური სადგურის შენობებს თბილისში და ასეულობით სხვა შენობას სოციალისტური ოიკუმენის მთელ ტერიტორიაზე, რომლებიც ასევე "კოსმოსური მთის" არქიტექტურულ ანალოგებს წარმოადგენენ.

სტალინურ არქიტექტურაში მუდამდებია პირველყოფილი ცნობიერებისათვის დამახასიათებელი დიფუზორულობა და არადიფერენცირებულობა საგანსა და ნიშანს, საგანსა და სიტყვას, საგანსა და სახელს შორის, საგანსა და ატრიბუტებს შორის, სივრცესა და დროს შორის. ის, რაც ერთი შეხედვით გამოიყურება როგორც მსგავსება, სტალინურ კულტურაში აღიქმება როგორც იგივეობა. კონკრეტული არქიტექტურული არტეფაქტები მათი კონკრეტულობის მიუხედავად წარმოადგენენ სრულიად სხვა მოვლენების ან სხვა საგნების ნიშნებს, მათ სიმბოლოებს. ამ ყოველივეს გათვალისწინებით შეიძლება ითქვას, რომ სოცრეალიზმის კულტურულ სისტემაში არქიტექტურა სამ ძირითად ექსტრაუტილიტარულ დანიშნულებას ასრულებს.

პირველ რიგში, ეს სივრცის ღირებულებითი რანგისა და საკრალურობის კარტოგრაფიის შექმნაა. სოცრეალიზმის მსოფლგანცდის თანახმად, სივრცე პეტეროგენური და იერარქიულია. იგი სრულიად საპირისპიროა ნიუტონის ჰომოგენური, აბსოლუტური სივრცისა, რომელიც ყოველთვის უცვლელია და გამორიცხავს სრულყოფილებისა და ჰარმონიის თვისებრივ ცნებებს⁸. სოცრეალიზმის სივრცეში ხარისხობრივ პარამეტრებს რაოდენობრივზე მეტი მნიშვნელობა გააჩნიათ. ხარისხობრივი პარამეტრები განსაზღვრავს, ერთი მხრივ, სივრცის ამა თუ იმ ნაწილის, ხოლო, მეორე მხრივ, სივრცეში ყოველი სხეულებრივად არსებულის ღირებულებით რანგს, საკრალურობის ხარისხს და იერარქიაში მათ მიერ დაკავებულ ადგილს. არსებითად ადგილი, ტოპოსი სოცრეალიზმის არქიტექტურის სული და გულია. იგი განსაზღვრავს შენობის ბიუჯეტს, გაბარიტებს, დეკორატიული მორთულობის ხარისხს და (შენობის ფუნქციონალურ დანიშნულებასთან ერთად) მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს იმას, რასაც შეიძლება სოცრეალიზმის არქიტექტურული ორგანიზმების "ინდივიდუალურობა" ან "ინდივიდუალური ბუნება" ეწოდოს.

სოცრეალიზმში უმადლესი ღირებულება გააჩნია და ყველაზე მეტადაა საკრალიზებული სივრცის ის ნაწილი, სადაც "სამყაროს ცენტრი" მდებარეობს. ეს მოსკოვის კრემლია. იგი სოცრეალიზმის მიერ საკუთარი მარკერით, ლენინის მავზოლეუმითაა აღნიშნული. იერარქიის შემდეგ საფეხურზე ქალაქ მოსკოვის მიერ დაკავებული

ადგილი მდებარეობს. არ არის შემთხვევითი, რომ სოცრეალიზმის თითქმის ყველა უმნიშვნელოვანესი არქიტექტურული ორგანიზმი სწორედ მოსკოვშია განლაგებული. გარდა აღნიშნული მავზოლეუმისა აქაა მოსკოვის მეტროპოლიტენი, საბჭოების სასახლე (რომელიც მართალია რეალურად არ არსებობს, მაგრამ სოცრეალიზმის ადამიანებისათვის ისეთივე სტატუსი აქვს, როგორც რეალიზებულ პროექტებს⁹), მ. გორკის სახელობის შრომისა და დასვენების ცენტრალური პარკი (ЦПКиО), შვიდი მაღლივი შენობა, საკავშირო სასოფლო-სამეურნეო გამოფენა (ВСХВ, შემდგომში ВДНХ) და ა. შ.¹⁰ კრემლიდან დაშორების კვალდაკვალ, ქვეყნის საზღვრების მიმართულებით სივრცე და მასში განლაგებული არქიტექტურული ობიექტები მნიშვნელობას და საკრალურობას სულ უფრო და უფრო კარგავს. მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში, ცენტრში თუ პერიფერიაზე, სივრცის სტატუსი, მისი ღირებულება მეტონიმიურად არქიტექტურული არტეფაქტის იერსახითაა ჩანაცვლებული, რაც სივრცის ამა თუ იმ ნაწილის იერარქიაში ადგილმდებარეობის შესახებ მეტყველებს. ამ თვალსაზრისით სოცრეალიზმის არქიტექტურა შეიძლება შევადაროთ სამხედრო უნიფორმას, რომელიც მფლობელის სტატუსს ყოველთვის ზედმიწევნით ზუსტად ასახავს და იძლევა ორიენტირებს ქცევითი სტრატეგიის გამომუშავებისათვის.

სოციალისტური რეალიზმის ტელეოლოგიური დოქტრინის მიხედვით,¹¹ სამყაროს სურათი უკავშირდება განსაზღვრულ ისტორიულ ფაქტებს და მათთან დაკავშირებულ სივრცულ სქემებს, რომელთაც პოზიტიური როლი აკისრიათ სოციალისტური აწმყოს შექმნასა და კომუნისტური მომავლის მშენებლობაში. საქმე ისაა, რომ მითოლოგიური ცნობიერებისათვის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი პრეცედენტით არის ჩანაცვლებული, საგნის წარმომავლობა მისი არსის ტოლფასია. ყველაფერი, რაც ახლა არსებობს პირველადი პრეცედენტის შედეგს წარმოადგენს.

ეს უკანასკნელი იღებს პარადიგმის მნიშვნელობას, რომელიც სანიმუშოა მხოლოდ იმიტომ, რომ ოდესღაც უკვე მოხდა. აქედან მომდინარეობს სოცრეალიზმის არქიტექტურის კიდევ ერთი დანიშნულება: ნათელი გახადოს ის, თუ რომელ ტრადიციას ეკუთვნის სოცრეალიზმის კულტურა. 1930-იან წლებში სამაგალითოდ მიიჩნევა ტრიადა "საბერძნეთი – რომი – რენესანსი", რომლის სივრცული პარადიგმები სსრკ-ს მთელი ტერიტორიისთვის არის სავალდებულო და ნაციონალური სტილები, რომელთაც მხოლოდ ლოკალური მნიშვნელობა გააჩნიათ. მეორე მსოფლიო ომისა და შემდგომი პერიოდის არქიტექტურული

არტეფაქტები კი გვიჩვენებს, რომ სოცრეალიზმის ადამიანი თავს უკვე ყველა კულტურისა და ტრადიციის შთამომავლად მიიჩნევს¹².

დაბოლოს, სოცრეალიზმის არქიტექტურის დანიშნულება კოსმოსის დუბლირებაა. ამ მიზნით იგი მედიაციური კომპლექსის სახით გამოდის, როგორც ერთგვარი რეპლიკა ერთი მხრივ ადამიანთან (მიკროკოსმოსთან), ხოლო მეორე მხრივ ბუნებასთან (მაკროკოსმოსთან) მიმართებაში. აქედანაა შენობათა გეგმებში, ინტერიერსა და ფასადებზე ციური სხეულების გამოსახულებები, მცენარეულ-ანიმალისტური თუ ანთროპომორფული მოტივები, ხოლო არქიტექტურის დისკურსიულ არსენალში ადამიანის სხეულის, კოსმოსისა და შენობის ნაწილებს შორის სიმბოლური გადაძახილებები¹³. აქედანაა ასევე გამოკვეთილი ე.წ. სასახლვრო ზონები ანუ შენობის ის ნაწილები, რომლებიც მითოლოგიურ ცნობიერებაში ადამიანის გარე სამყაროსთან რეგლამენტირებულ კავშირებს ემსახურება¹⁴: სადარბაზოების, ეზოებისა და მეტროში შესასვლელების მაღალი თაღები, "კოლოსალური ორდერი" შენობათა ფასადებზე, კარ-ფანჯრების, სახურავების და შენობის მზიდი ნაწილების მორთულობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ ჩამოყალიბებული მოდელი 1930-1950 –იანი წლების საბჭოთა არქიტექტურის კანონიკურ ნაწარმოებებს ამა თუ იმ სახით მაინც შეესაბამება, სოცრეალიზმის არქიტექტურის მთელ მრავალფეროვნებას, რასაკვირველია, ვერ ვადმოსცემს. იგი მისი მხოლოდ გამარტივებული და არასრულფასოვანი სურათია. მეტიც, რადგან სოცრეალიზმის არქიტექტურის ახლებური სურათის შექმნის ნებისმიერი მცდელობა რეალურად აწმყოს კრიტიკას გულისხმობს, იგი მნიშვნელოვანწილად ისტორიული პერსპექტივით არის გაპირობებული. მაგალითად, ზოგიერთი მკვლევარი, უკვე დღეს საუბრობს იმის შესახებ, რომ რუსეთის ისტორიის სტალინური პერიოდი არის არა წარსულში ჩავარდნის, რეგრესის ან მითოლოგიური ცნობიერების დაბრუნების შემთხვევა, არამედ გამოძინარეობს XIX საუკუნის ხელოვნების და კულტურის მრავალფეროვანი ტენდენციებიდან¹⁵, ორგანულად იწერება თავისი დროის ინტერნაციონალური კულტურის ფარგლებში¹⁶ და წარმოადგენს ერთ-ერთი ფსიქიკური (კერძოდ მაზოხისტური) ტიპის მცდელობას იბატონოს სხვა ფსიქიკებზე¹⁷.

სოცრეალიზმის არქიტექტურის შესწავლას ისიც ართულებს, რომ მნიშვნელობები, რომლებსაც ადამიანი სოციალური და იდეოლოგიური მოღვაწეობის პროცესში არქიტექტურულ არტეფაქტებს ანიჭებს ადვილად ცვალებადი და ლა-

ტენტურია და პირდაპირ არასოდეს სახელდება. იმისათვის, რომ შევძლოთ მათი ექსპლიცირება და რაციონალური განმარტება საჭიროა მივმართოთ არა მხოლოდ არქიტექტურულ არტეფაქტებს, არამედ "მეორად" არქიტექტურულ წყაროებსაც ანუ არქიტექტურულ დისკურსს¹⁸. ამ აზრით 1930-1950-იან წლებში შექმნილი მრავალრიცხოვანი სტატიები და მონოგრაფიები კლასიფიცირებული უნდა იქნას, როგორც ენა ობიექტი, რადგან სოცრეალიზმის არქიტექტურული თეორიები არ წარმოადგენს რეფლექსიას სოცრეალიზმის არქიტექტურის მექანიზმებზე, არ ემსახურება მის მეტაადწერას და სხვა არაფერია თუ არა სოცრეალიზმის უბრალო მანიფესტაცია¹⁹.

კ. კლარკი სტატიაში "სოცრეალიზმი და სივრცის საკრალიზაცია" აღნიშნავს, რომ სივრცის სეპარატიზაცია და შემდგომი საკრალიზაცია სოცრეალიზმის საერთო ნიშანია. იგი წარმოადგენს სტალინური კოსმოლოგიის საფუძველს და იმის მიზეზს, რომ ძალაუფლების განმასხვავებელი ნიშნები სივრცული და არქიტექტურული ლექსიკონით აღიჭურვა²⁰.

კ. კლარკი ასევე შენიშნავს, რომ საკრალური მხოლოდ ბელადის (ბელადების) სივრცეა და მასში შეღწევა მხოლოდ გამიერების ხვედრია. დადებითი გამიერი და მისი დამრიგებელი ერთადერთია, ვისაც მოსკოვამდე მიღწევა შეუძლიათ. მათი დანიშნულებაა იყვნენ რიტუალური შუამავლები საკრალურ და პროფანულ სივრცეებს შორის, რადგან მასების წარმომადგენელს არ შეუძლია გადაკვეთოს სივრცული საზღვრები. ამიტომ, როდესაც სტალინს უწევს ხალხთა მასებთან ურთიერთობა, იგი ტოვებს კრემლის საკრალურ სივრცეს და ხალხს მავზოლეუმის ტრიბუნიდან ესალმება²¹.

მაგრამ როგორც მშენებლობის თემაზე შექმნილი სოცრეალიზმის ლიტერატურული და კინემატოგრაფიული ნაწარმოებები, ისე სოცრეალიზმის არქიტექტურული დისკურსი ცხადყოფს, რომ სივრცის ნებისმიერ წერტილში, უკიდურეს პერიფერიაზეც კი (იქ, სადაც კ. კლარკის მიხედვით საკრალურობა თავის მინიმალურ ნიშნულს უტოლდება) ადამიანები საქმეს ისე ეკიდებიან, თითქოს მოქმედება "ცენტრში" ხდება. ისინი მშენებლობის პროცესში ერთმანეთისაგან არ ასხვავებენ "ცენტრს" და პერიფერიას. არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს სახელმწიფო დაწესებულებათა ეს, კულტურის სახლი თუ ტექნიკური ნაგებობა, ნებისმიერ შემთხვევაში მშენებლობა მათთვის კომუნისტური სამყაროს აშენების იმიტაციას წარმოადგენს, ხოლო განსხვავება ხუროთმოძღვარსა და პოლიტიკოსს, ფუნდამენტსა და "სოციალიზმის ფუნდამენტს," ხარაჩოსა და "კომუნიზმის ხარაჩოს", შენებასა და "კომუნიზმის შენებას" შორის მათთვის პრაქტიკულად

აღარ არსებობს.

აქ, როგორც ჩანს, საქმე გვაქვს მოვლენასთან, რომელსაც მ. ელიადე ანალოგიურ სიტუაციაში "სამოთხის ნოსტალგიას" უწოდებს²². მართალია, საკრალური ცენტრის მიღწევა ჩვეულებრივი ადამიანისათვის პრაქტიკულად შეუძლებელია, მაგრამ, ამავე დროს, იგი ნებისმიერი მოკვდავისთვისაა ხელმისაწვდომი. ნებისმიერ ადგილს სივრცის თვისებების პარადოქსული გარდაქმნის წყალობით შეუძლია საკრალური ცენტრის სტატუსი შეიძინოს. სოცრეალიზმში ასეთი პარადოქსული გარდაქმნის "მანქანას" მშენებლობა, ან უფრო სწორად, "სამშენებლო რიტუალები" წარმოადგენს. "სამშენებლო რიტუალები"

საზრისს სძენს არქიტექტურულ არტეფაქტს, აღუდაბებს სტალინური ეპოქის სოციუმს, უზრუნველყოფს არქიტექტურისა და სოცრეალიზმის კოსმოსის "სინქრონიზაციას" და საბოლოო ჯამში ხელს უწყობს სოცრეალიზმის კოსმოლოგიურ სისტემაში არქიტექტურის ჩართვას. მეორე მხრივ, ეს მდგომარეობა სოცრეალიზმის არქიტექტურას ჰეგელის "სიმბოლურ არქიტექტურასთან"²³ აახლოვებს, რომლის მიზანსაც მშენებლობაში ჩართული ადამიანების ერთიანობა წარმოადგენს. ამ აზრით არ არის შემთხვევითი, რომ სოცრეალიზმის არქიტექტურის ცენტრალური ნაგებობა, საბჭოების სასახლე არასოდეს აშენებულა.

შენიშვნები:

1. იხ. В.Паперный, Культура Два, Москва, 1996; М.Элиаде, «Аспекты мифа», Москва, 1995, с.182-183; «Мифы, сновидения, мистерии» Москва, 1996, с.25; «Священное и мирское» Москва, 1994, с.128; О.Эдельманн, «Легенды и мифы Советского Союза», Логос, №5, 1995, с.52-65; К. Clark, The Soviet Novel: History as Ritual, Chicago, 1981. და სხვ.
2. В.Н. Топоров, О ритуале. Введение в проблематику, Архаический ритуал в фольклорных и раннелитературных памятниках, Москва, 1988, с.13.
3. სოცრეალიზმის სპაციალური ორიენტაციის შესახებ იხ. ლ. ლომინაშვილი, ზ. შათირიშვილი, ტოტალიტარიზმის არქიტექტურა: სტალინური და ტოტალიტარული, ახალი პარადიგმები N 3, 1999, გვ. 63-75.
4. არქიტექტურის ცენტრალურ პოზიციას არაერთი ფაქტი ადასტურებს. მაგალითად: ა) საპროექტო და სამშენებლო პროცესებში უმაღლესი რანგის პოლიტიკური მოღვაწეების მონაწილეობა (დეკანდების თანახმად, "კომუნიზმის გენიალური ხუროთმოძღვარი", ი. სტალინი დაინტერესებულია და მონაწილეობს მოსკოვის გენგეგმის, სასტუმრო "მოსკოვის", მოსკოვის მაღლივი შენობების, საბჭოების სასახლის და სხვა პროექტების განხორციელებაში. ლ. კაგანოვიჩი მოსკოვის მეტროპოლიტენის, ხოლო ვ. მოლოტოვი ცენტრალური არმიის თეატრის მშენებლობას ხელმძღვანელობენ. მეორე მხრივ, არქიტექტორებიც პოლიტიკისაკენ მიისწრაფიან - ვ. ვესნინს და კ. ალაბიანს სსრკ-ს უმაღლეს საბჭოში ირჩევენ, ა. შჩუსევს, ი. ჟოლტოვსკის, ნ. კოლის - "მოსსოვეტში"; ბ) სოცრეალიზმის განმსაზღვრელი 1930-იანი წლების არქიტექტურული სქემების და ტროპების პარტიული რიტორიკის ძირითად წყაროდ გადაქცევა (იხ. К.Кларк, Соцреализм и сакрализация пространства, «Соцреалистический канон», С-Пб., 2000, с.120); გ) 1930-იანი წლების სოცრეალიზმის ლიტერატურა (იხ. М.Балина, Дискурс времени в соцреализме, «Соцреалистический канон», С-Пб., 2000, с.587.) და ა.შ.
5. თუ გავითვალისწინებთ, რომ სოცრეალიზმის არქიტექტურის პირველ ნიმუშად 1934 წელს, ამჟამინდელი მანეის მოედანზე აგებული საცხოვრებელი სახლი (არქიტექტორ ი. ჟოლტოვსკი) მიიჩნევა, მაშინ 1918 წლის ტრიბუნა სოცრეალიზმის არქიტექტურის ანტიციპაციას წარმოადგენს.
6. И.Есаулов, Соцреализм и религиозное сознание, «Соцреалистический канон», С-Пб., 2000, с.53.
7. М.Элиаде, «Азиатская алхимия», Москва, 1998, с.87-95;
8. А.Койре, «Очерки истории философской мысли», Москва, 1984, с.130-131.
9. Н.Ю.Молок, «Мегаломания московской архитектуры», Лотмановский сборник 2, Москва, 1997, с. 776.
10. სივრცული იერარქიის შესახებ იხ. А. Aman, Architecture and Ideology in Eastern Europe during Stalin Era, New York, MIT Press, 1992, p. 243; . В.Паперный, Культура Два, Москва, 1996, с.100-143.
11. სოცრეალიზმის ტელეოლოგიის შესახებ იხ. Абрам Терц, «Что такое социалистический реализм», О ничтожестве литературы русской, С-Пб., 2000, с.126-192.
12. В.Паперный, Культура Два, Москва, 1996, с.49.

13. მაგალითად: «Наша архитектура хорошо делает голову и очень плохо делает ноги» (Цирес, Академия архитектуры, №3, 1936, с.81.); «Парфенон рано утром просыпается вместе с солнцем, живет и меняется в течении дня и засыпает с наступлением ночи» (К.С.Алабян, Против формализма, упрощенчества, эклектизма, Архитектура СССР, №4, 1936, с.2.).
14. Т.В.Цивьян, «Дом в фольклорной модели мира (на материале балканских загадок)», ТЗС, Тарту, 1978, с.68.
15. Б.Кагарлицкий, «СССР: модернизация и освобождение», ХЖ, №36, с.11-15.
16. Б.Гройс, «Россия и проект модерна», ХЖ, №36, с.30.
17. И.Смирнов, Психодиахронология, Психоистория русской литературы от романтизма до наших дней, Москва, 1994.
18. არქიტექტურულ დისკურსში ჩვენ ვგულისხმობთ სამეტყველო პრაქტიკების ერთობლიობას, რომელიც მოიცავს არქიტექტურასა და მშენებლობასთან დაკავშირებულ პროფესიონალურ და არაპროფესიონალურ, ტექნიკურ და იდეოლოგიზირებულ ენებს.
19. Б.Гройс, Стиль Сталин, Утопия и обман, Москва, 1993, с. 13-14.
20. К.Кларк - დასახ. ნაშრ., გვ. 127.
21. К.Кларк - დასახ. ნაშრ., გვ. 126.
22. М.Элиаде, Очерки сравнительного религиоведения, Москва, 1999, с.349.
23. Г.В.Ф.Гегель, Эстетика, т. 3, Москва, с.33.

Levan Lominashvili

Tbilisi State Technical University

ARCHITECTURE IN THE COSMOLOGICAL MODEL OF THE SOC-REALISM

The ideology, the art, the artistic means of the Soc-Realism are penetrated with mythology. Mythology defines not only the stylistic level of the Soc-Realism, but also the whole macro- and microstructure of the global cultural text. The objective of the Soc-Realistic architecture is to double the reality. It appears as a mediating complex, as a kind of replica in relation to the human being (microcosm), on the one hand, and to the nature (macrocosm), on the other.